

ENHET
Enheten för Valfärd, Utbildning och
Arbetsmarknadspolitik

HANDLÄGGARE
Tove Nandorf

DATUM
2022-01-11

ERT DATUM
2022-02-08

DIARIENUMMER
20210370

ER REFERENS
Ju2021/03785

Justitiedepartementet
103 33 STOCKHOLM

LOs yttrande över remiss ang betänkandet Ett förbättrat system mot arbetskraftsexploatering

LO har beretts möjlighet att inkomma med synpunkter på rubricerat slutbetänkande.

För LO är det självklart att arbetstagare som kommer till Sverige från andra länder ska ges samma lön och arbetsvillkor som redan boende i Sverige. Det senaste decenniet har LO-förbunden sett alltför många exempel på hur arbetskraftsinvandrare tvingas arbeta under fruktansvärda arbetsförhållanden. Problemen är utbredda och rör i stort sett alla LO-förbund och även TCO- och Saco-förbund.

LOs huvudkrav på förändringar i lagen om arbetskraftsinvandring är följande:

- Återinförd arbetsmarknadsprövning (bristyrkesbedömning utförd av Arbetsförmedlingen).
- Heltid som krav för arbetstillstånd.
- Lön enligt kollektivavtal, på rätt nivå med hänsyn till migrantens ålder och utbildning.
- Bindande anställningsavtal som i samtliga ärenden levereras till Migrationsverket och skyldighet för samtliga arbetsgivare att anmäla försämringar jämfört med det som uppgivits i anställningsavtalet till Migrationsverket.
- Systematiska och automatiska kontroller under såväl löpande tillståndsperioder som vid förlängningsansökningar, för att säkerställa att de villkor som stipuleras i anställningsavtalen uppfylls.

Sverige har sedan 2008 världens mest liberala lag om arbetskraftsinvandring, vilket har bidragit till en eskalerande arbetslivskriminalitet med oönskade konsekvenser för såväl arbetsmigranter som för den sunda konkurrensen mellan företag och mellan arbetstagare. För att råda bot på detta räcker inte utredningens förslag till nya brottsrubriceringar i kombination med de facto minskade kontroller.

POSTADRESS 105 53 Stockholm
BESÖKSADRESS Barnhusgatan 18
TELEFON 08-796 25 00 TELEFAX 08-24 52 28
E-POST mailbox@lo.se HEMSIDA www.lo.se
ORGANISATIONSNUMMER 802001-9769
BANKGIRO 368-4834 PLUSGIRO 8 50-8

Landsorganisationen i Sverige

LO finner att utredningen tyvärr brister i såväl slutsatser som åtgärdsförslag. Trots att direktiven från regeringen och tilläggsdirektiven från riksdagen innehållit starka uppmaningar om att hitta sätt att motverka fusk och arbetskraftsexploatering upplever LO inte att detta har varit utredningens prioritering. Framför allt saknar LO förslag om striktare kontroll och uppföljning av arbetstillstånden, en absolut förutsättning för att de nya föreslagna brottsrubriceringarna inte bara ska bli slag i luften. Utan skärpta kontroller avslöjas inte missbruket. Utredningens samlade förslag leder sammantaget till en försvagad kontroll jämfört med i dag. Utredaren föreslog i delbetänkandet i februari en de facto minskad kontroll, vilket tyvärr går igen i regeringens lagrådsremiss 22 december 2021. Görs förslagen till lag kommer oseriösa arbetsgivare utan problem att kunna fortsätta att anställa arbetstagare från fattiga länder på okvalificerade jobb. Inte för att det skulle saknas lämpliga arbetssökande i Sverige utan enbart för att oseriösa arbetsgivare vill undvika kostnader.

I LOs tycke finns flera bättre förslag kring arbetskraftsinvandringen i slutbetänkandet från Jämlikhetskommissionen 2020, som kan utgöra ett alternativt beredningsunderlag. Det gäller behovet av bindande anställningsavtal, återinförd bristyrkesbedömning, skärpt kontroll samt sanktionsavgift för arbetsgivare som givit arbetskraftsinvandrarerna sämre lön och villkor än i anställningserbjudandet.

LOs synpunkter i korthet:

- LO tillstyrker förslaget om att Migrationsverket ska få vägra arbetstillstånd hos en arbetsgivare som brutit mot väsentliga regler och dömts för brott eller blivit påförd en sanktion för att ha lämnat oriktiga uppgifter.
- LO tillstyrker införandet av brottsrubriceringen exploatering av utländsk arbetskraft med fängelse mellan sex månader och fyra år.
- LO tillstyrker förslaget om fängelsestraff för handel med arbetstillstånd.
- LO anser till skillnad från utredningen att kriminaliseringen även ska gälla försök, förberedelse och stämpling till exploatering av utländsk arbetskraft, olovlig handel med arbetserbjudanden, underlåtenhet att avslöja eller förhindra exploatering av utländsk arbetskraft samt olovlig handel med arbetserbjudanden.
- LO understryker att bindande anställningsavtal är en grundläggande förutsättning för upptäckt av oseriösa arbetsgivare.
- LO kräver att bindande anställningsavtal i samtliga tillståndsärenden lämnas in till Migrationsverket, att varje försämring i avtalen sedan rapporteras in till Migrationsverket samt att Migrationsverket

fortsätter att som i dag kontrollera samtliga tillståndsärenden vid förlängningsansökan.

- Alla tillstånd ska också kunna kontrolleras löpande, inte bara en tiondel som utredningen föreslagit. Löpande kontroller är särskilt viktiga inom LO-förbundens riskutsatta branscher.
- Beträffande skadestånd till exploaterade arbetskraftsinvandrare föredrar LO utredningens alternativa förslag om rätt till ersättning motsvarande tre månadslöner. LO anser dock att tre månadslöner är ett för lågt skadestånd.
- LO anser i motsats till utredningen att det kan finnas behov av att låta arbetskraftsinvandrare stanna kvar i landet om villkoren under föregående period inte uppfyllts av arbetsgivaren. De drabbade kan behöva några månaders extra omställningstid för att kunna hitta en ny arbetsgivare, inte minst för att ha möjlighet att få sitt fall prövat rättsligt.
- LO tillstyrker förslaget om sanktioner då hyran för en av arbetsgivaren tillhandahållen bostad står i missförhållande till utlänningens lön eller boendets standard. Dock bör det övervägas om inte även arbetsgivare som medvetet rekommenderat undermåligt boende/boende med ockerhyra ska kunna bli föremål för sanktioner.
- LO instämmer i utredningens bedömning att tidsgränsen för spårbyte inte bör ändras till kortare tid än fyra månaders arbete under asyltiden innan ett spårbyte kan bli aktuellt. LO anser att frågan om spårbyte behöver utredas närmare mot bakgrund av att spårbytare, inte minst de som har familjen med sig, enligt vittnesmål från flera LO-förbund kan vara särskilt utsatta för arbetskraftsexploatering.
- LO anser att ett anställningsavtal med heltid ska vara en förutsättning för beviljande av arbetstillstånd. Lön och villkor ska alltid följa rätt nivå i berört kollektivavtal utifrån migrantarbetarens kvalifikationer, inte som ofta i dag bara avtalets lägsta lön.
- Görs inte heltid till norm för arbetskraftsinvandrare måste åtminstone den lägsta tillåtna inkomsten för deltid, det så kallade försörjningskravet höjas. Det har legat still på 13 000 kronor sedan 2008 och bör då höjas minst i nivå med den allmänna löneutvecklingen sedan dess.
- LO instämmer inte i utredningens slutsats att varken ett höjt inkomstkrav eller en begränsning av anställningsgraden för att beviljas arbetstillstånd behöver införas.
- LO tillstyrker förslaget om personlig assistans: Migrationsverket ska underrätta IVO och Försäkringskassan om avslag på ansökningar om arbetstillstånd som sker på grund av misstänkta skenanställningar, falska arbetsintyg eller andra oegentligheter hos arbetsgivaren. Detta

skulle ge Inspektionen för Vård och Omsorg bättre förutsättningar att stoppa oseriösa assistansanordnare och i Försäkringskassans fall att granska de som får utbetalade medel från Försäkringskassan för att utföra assistans.

- LO anser i motsats till utredningen att nuvarande certifieringssystem inte fungerar tillfredsställande, då det ger carte blanche åt arbetsgivare. Ska certifieringssystemet behållas måste kontrollerna av de certifierade arbetsgivarna skärpas, både vad gäller löner och försäkringar, det visar en rapport från Sveriges Ingenjörer. Certifieringssystemet behöver också ett författningsstöd, vilket det i dag saknar.
- LO tillstyrker fortsatt samverkan mellan åtta myndigheter för att motverka osund konkurrens och arbetslivskriminalitet som inleddes 2018. LO vill se ytterligare resursförstärkningar.
- LO tillskyndar fortsatt utredning av sekretesshinder mellan myndigheter, då med särskild hänsyn tagen till behovet av att myndigheterna ska kunna tipsa varandra om misstänkt arbetslivskriminalitet. Den utredning som nu ser över myndigheternas sekretesshinder behöver lyssna noga till myndigheternas egna önskemål, som bland annat redovisas i utredningens kartläggning.
- LO instämmer i att information om arbetskraftsinvandrarens rättigheter och skyldigheter ska framgå av berörda myndigheters hemsidor. LO anser också att en statlig instans ska ges i uppdrag att direktkommunicera med arbetskraftsinvandrare i behov av stöd och hjälp.
- LO vill poängtera att Jämlikhetskommissionens remissbehandlade förslag erbjuder ett alternativt beredningsunderlag vad gäller det av LO önskade återinförandet av arbetsmarknadsprövningen samt bindande anställningsavtal, bättre kontroll av utbetalda löner och villkor, sanktionsavgift mot arbetsgivare som gett arbetskraftsinvandraren sämre villkor än utlovat samt skadestånd för drabbade arbetskraftsinvandrare.

Förekomsten av missbruk och fusk

LO uppskattar det breda grepp som utredningen har tagit då den låtit myndigheter och fackförbund samstämmt beskriva hur Sveriges internationellt sett extremt generösa lag om arbetskraftsinvandring ofta används som en bricka i bredare arbetsmarknadskriminella upplägg som också inbegriper id-bedrägerier, skattebrott, ekobrott, välfärdsbrottslighet med mer. LO-förbundens vittnesmål från exempelvis hemtjänst, skog och restaurang refereras dock väldigt sparsamt i slutbetänkandet.

Arbetsstillstånden på LO-förbundens områden utgör varje år mer än hälften av de beviljade förstagångsansökningarna. I många av dessa branscher är olika typer av arbetskraftsexploatering enligt såväl myndigheter som fackförbund närmast systematisk. Det gäller allt från löner och arbetstider till arbetsmiljö, boende och försäkringar.

Den ambitiösa kartläggningen till trots saknar slutbetänkandet tyvärr ett antal relevanta slutsatser om vilka åtgärder som behövs för att stävja det missbruk som myndigheterna och arbetsmarknadens parter samstämmigt vittnar om. Enligt Polismyndigheten sker arbetskraftsmissbruket på arbetsmarknaden inte minst inom reglerna för arbetstillstånd. Över hälften av de undersökta verksamheterna med arbetstillståndstagare har enligt Polisen uppvisat brister. Trots det landar utredningen i antagandet att bara enstaka arbetsgivare missbrukar lagen om arbetskraftsinvandring. Det stämmer inte med LO-förbundens erfarenheter.

På liknande sätt drar utredningen slutsatsen att det inte finns några större problem med vare sig lönenivåer eller fusk med deltidslöner för heltidsjobb. Med hänvisning till SCB hävdar utredningen att drygt 92 procent av tredjelandsmedborgarna har månadslöner över 17 000, och att 73 procent skulle tjäna minst 25 000 kronor i månaden. SCBs statistik inkluderar personer med ofta påtagligt höga löner, som drar upp den genomsnittliga nivån, exempelvis professionella idrottsutövare, gästforskare, blåkortsinnehavare och vissa artister. Utredningens slutsatser bygger också till stor del på de arbetserbjudanden som skickas till Migrationsverket, som inte är bindande och därför ofta blir något annat när anställningen väl påbörjats, med både lägre lön (på papperet deltid) och längre arbetstid (ofta i realiteten mer än heltid). 60 procent av arbetstillstånden gäller också yrken med krav på kortare utbildning eller introduktion. Många inom dessa grupper har genomsnittliga månadslöner under 25 000 kronor. Med tanke på att de erbjudna lönerna redan i arbetserbjudandena ofta ligger på avtalens lägsta löner och att vittnesmålen är många om sänkta löner i förhållande till arbetserbjudandet förefaller det tveksamt att 73 procent av arbetskraftsinvandrarna verkligen skulle tjäna minst 25 000 kronor per månad.

Utredningens förslag till nya brottsrubriceringar

LO välkomnar utredningens förslag om nya brottsrubriceringar som vänder sig mot oseriösa arbetsgivare:

- Fängelsestraff i upp till fyra år för exploatering av utländsk arbetskraft.
- Inga arbetstillstånd hos arbetsgivare som påförts en sanktion bland annat för att ha lämnat oriktiga uppgifter som underlag för myndighetsbeslut om skatt eller avgift, eller om hen dömts för brott.

- Fängelse i upp till fyra år för den som bedriver handel med arbetserbjudanden.
- Förbud mot undermåliga bostäder och ockerhyror.

LO anser dock att samtliga dessa nya brottstyper riskerar att bli slag i luften om kontrollerna inte väsentligen förstärks.

Gällande brottsrubriceringarna måste uttrycken ”bedrivits i större omfattning, medfört betydande vinning eller inneburit ett särskilt hänsynslöst utnyttjande av utlänningen” och ”bedrivits i större omfattning, medfört betydande vinning eller inneburit ett särskilt hänsynslöst utnyttjande av utlänningen” preciseras närmare.

Förbudet mot handel med arbetserbjudande/arbetstillstånd måste gälla såväl betalning i förskott som återbetalning av utbetald lön under arbetstillståndets gång, liksom exempelvis krav på att arbetskraftsinvandrarerna under sin tid i Sverige ska ingå äktenskap med en tredjelandsmedborgare.

I dag duggar vittnesmål om tillståndshandel tätt. Som exempel har Hotell- och Restaurangfacket, HRF, under pandemin svarat på samråd om lika många ansökningar om arbetstillstånd som före restriktionerna, trots att branschen i stor utsträckning legat i träda.

Även systemet med certifierade arbetsgivare har gett upphov till en marknad för handel med arbetstillstånd, där flera certifierade *relocation*-företag och jurister hanterar arbetstillstånd åt underföretag mot betalning. I vissa fall tvingas arbetskraftsmigranten själv betala för detta genom avdrag på lönen. En ny brottsrubricering måste även omfatta de fall där brottet sker utomlands, när betalning för arbetserbjudanden erläggs utomlands och/eller då lönen betalas i hemlandet. Även stämpling och medhjälp måste kriminaliseras, exempelvis när advokater i utsatta områden sätter i system att hjälpa företagare att sälja arbetstillstånd.

Anställningsavtal och utökade, inte minskade, kontroller

LOs huvudkrav för att motverka missbruket av lagen är och förblir en återinförd bristyrkesbedömning utförd av Arbetsförmedlingen. Bara yrken med fastställd arbetskraftsbrist ska kunna komma i fråga för arbetstillstånd för tredjelandsmedborgare och tillstånd ska bara beviljas för heltidsanställningar. En återinförd bristyrkesbedömning togs dock inte upp av den aktuella utredningen. Ett alternativt beredningsunderlag angående detta återfinns i Jämlikhetskommissionens remissbehandlade förslag. I brist på arbetsmarknadsprövning är LOs viktigaste krav på lagändring en avsevärt bättre kontroll av samtliga tillståndsärenden. Det gäller såväl löner och villkor som faktiska arbetstider. Av LOs tidigare remissvar på utredningens delbetänkande framgår att kontrollen bör byggas på en

kombination av bindande anställningsavtal och avsevärt förbättrad kontroll av att löner och övriga villkor överensstämmer med vad som avtalats.

Att regeringens lagrådsremiss 22 december 2021 till skillnad från delbetänkandet innehåller förslag om att ett anställningsavtal ska bifogas ansökan om arbetstillstånd är därför positivt. Dock ändrar det i realiteten inte mycket för den utsatte arbetskraftsinvandrararen så länge bara en mindre andel av arbetsgivarna åläggs att rapportera in försämringar och kontrolleras vad gäller efterlevnad av de utlovade lönerna och villkoren. LO anser att kontroller bör ske systematiskt och automatiskt och att det som kontrolleras ska vara att den faktiska lönen och arbetsvillkoren följer vad som avtalats. Nuvarande ordning, där en alltför selektiv kontroll dessutom görs mot försörjningskravets nedre skamgräns, 13 000 kronor i månaden, bör avskaffas.

Utredningen valde att avverka frågorna om bindande anställningsavtal och Migrationsverkets kontroller redan i delbetänkandet, där fokus var att kontrollerna inte fick vara så hårda att personer med spetskompetens efter två år riskerar att inte få sin förlängningsansökan godkänd. Detta trots att kompetensutvisningarna enligt utredningens egen statistik är ett mycket begränsat problem, som bara utgör cirka två procent av avslagen på förlängningsansökningar. I delbetänkandet, och även i regeringens lagrådsremiss, föreslås att Migrationsverket bara för en mindre andel av tillstånden (enligt utredningen bara en tiondel) ska begära in uppgifter om försämringar i anställningsavtalets lön och villkor. Vid förlängningsansökningar ska Migrationsverket heller inte hänga upp sig på fel som hittas i föregående tillståndsperiod, utan titta på vad som utlovas inför nästa tillståndsperiod. Tillståndets efterlevnad ska enligt utredningens förslag dessutom även fortsättningsvis enbart kontrolleras mot försörjningskravets 13 000 kronor i månaden, inte den lön som angavs i det arbetserbjudande som Migrationsverket baserat tillståndet på.

Sammantaget innebär detta en försvagning av nu rådande system, där alla förlängningsansökningar kontrolleras och möjlighet finns att även genomföra löpande kontroller under en pågående tillståndsperiod. Under senare år har antalet kontroller under tillståndstiden visserligen sjunkit kraftigt och är i dag nere på cirka 100 årligen. Jämfört med det kan en systematisk kontroll av en tiondel av tillstånden ses som en förstärkning. Men om så gott som all retroaktiv kontroll vid förlängningsansökningar avskaffas, utom i undantagsfall vid tydliga brottsmisstankar, så blir kontentan sammantaget en minskad kontroll.

Särskilt problematiskt blir ovanstående eftersom en utestående frågan är hur Migrationsverket ska uppmärksammas på felaktigheter och

brottsmisstankar. Exploaterade arbetskraftsinvandrare med siktet inställt på möjligheten till ett permanent uppehållstillstånd gör sällan detta, då resultatet riskerar att bli en utvisning. Andra myndigheter har ofta svårt att tipsa eftersom myndighetssekretessen lägger hinder i vägen och Migrationsverket uppger själva (till LO-förbundet Handels) att myndighetens handläggare saknar rutin för att ta tillvara fackliga tips om oegentligheter hos arbetsgivare.

LO anser att Migrationsverkets kontroller behöver öka, inte minska. Särskilt i de LO-yrken där det sällan råder arbetskraftsbrist och där risken för arbetskraftsexploatering är stor behöver kontroller utföras i samtliga tillståndsfall. I dag beviljas över hälften av arbetstillstånden till dessa yrken och arbetsgivarna har därmed stora möjligheter att pressa arbetskraftsinvandarna att acceptera undermåliga löner och villkor. Förutom det stora lidande det medför för de drabbade individerna skadar detta också seriösa företag och underminerar hela arbetsmarknadens funktionssätt. Det är naturligtvis oacceptabelt.

Som ett argument mot utökade kontroller framförs i betänkandet att detta skulle innebära en ökad arbetsbelastning för en redan hårt ansträngd myndighet. Argumentet ter sig märkligt av flera skäl. Ingen annanstans i samhället är det okej att med lagstiftning begränsa möjligheterna att kontrollera misstänkt kriminell verksamhet med hänvisning till en myndighets arbetsbelastning. Migrationsverket sjsätter dessutom i dagarna ett elektroniskt kontrollsystem som interagerar med Skatteverket, vilket kommer att underlätta och effektivisera Migrationsverkets handläggning. Då kan handläggarna i stället koncentrera sina manuella insatser på de fall där kontrollsystemet signalerar misstänkta oegentligheter.

Myndighetsgemensamma kontrollinsatser och behovet av minskad myndighetssekretess

LO välkomnar de förslag i slutbetänkandet som handlar om vikten av fortsatta myndighetsgemensamma insatser. Myndighetsinsatserna mot arbetslivskriminalitet och osund konkurrens är oerhört viktiga som kontrollfunktion för arbetskraftsinvandringen. LO vill dock betona att samarbetet för att bli mer träffsäkert och effektivt behöver avsevärt utökade resurser. Arbetsmiljöverket har, liksom utredningen påpekar, internationellt sett mycket begränsade resurser. Också Polisen behöver fler dedikerade inspektörer för detta syfte, som inte riskerar att i sista stund omdirigeras till andra insatser, vilket hittills omintetgjort flera sedan månader planerade insatser. Även Migrationsverket behöver mer personal för att stärka såväl skrivbordskontroller som fältinsatser. Helt avgörande är givetvis också att den kontraproduktiva myndighetssekretessen åtgärdas.

Skatteverket skulle, som myndigheten själv föreslår i utredningens kartläggning, kunna bistå med riskanalyser av företag, så att

Migrationsverket till exempel inte, vilket tidigare skett, beviljar arbetstillstånd hos arbetsgivare som inte ens är godkända för F-skatt. Uppgifter som finns i de personalliggare som är obligatoriska i vissa branscher bör kunna inhämtas elektroniskt och användas även av andra myndigheter för kontroll av arbetskraften, däribland Migrationsverket, Arbetsmiljöverket och Arbetsförmedlingen.

De åtta myndigheterna i insatserna mot arbetslivskriminalitet saknar mandat att utföra kontroll av arbetskraftsinvandrares löner i förhållande till kollektivavtalet. I Finland har arbetsmiljöinspektörer vid motsvarande myndighetsgemensamma insatser uppgiften att kontrollera lönenivåer. Vissa LO-förbund tycker att detta kan vara något att undersöka även för svensk del, i synnerhet på arbetsplatser utan medlemmar och utan kollektivtal, där facket saknar tillträde.

Men att kontrollera löner är i grunden fackförbundens ansvar. Därför efterlyser LO en ny möjlighet för myndigheterna att konsultera företrädare för berört fackförbund kring misstänkta oegentligheter. Det vore ett sätt att tydligare få med facket, som har ansvaret för kontroll av lön enligt kollektivavtal, i kontrollprocessen. Över huvud taget behöver samrådet mellan Migrationsverket och de fackliga organisationerna bli avsevärt mycket tydligare. Migrationsverket behöver därutöver bygga in bättre möjligheter för fackförbunden att i de digitala fackliga yttranden som nu införs tipsa Migrationsverket om oegentligheter samt säkerställa att denna information görs åtkomlig så att samtliga handläggare får tillgång till samma varningssignaler.

LO-förbunden lägger redan i dag stora resurser på samråden med Migrationsverket kring arbetstillstånd, liksom på uppföljning av de ärenden som förbunden har yttrat sig kring. Därför vore det rimligt att det infördes en statlig ersättning för detta arbete, då fackförbunden med sin lokalkännedom kan spela en viktig kompletterande roll i uppföljningsarbetet.

För ytterligare utredning rekommenderas också den norska modellen med en trepartsgrupp med fokus på särskilt utsatta branscher, som bidragit till Norges framgångsrika arbete mot arbetskraftsexploatering.

Gör heltid till norm för arbetstillstånd

LO ifrågasätter varför tredjelandsmedborgare skulle ha intresse av att komma till Sverige från andra sidan jorden för ett arbete på deltid. LO vill se heltid som krav för beviljande av arbetstillstånd. Undantag från kravet på heltidsanställning bör endast kunna medges för arbetskraftsinvandrare vars arbetsgivare har undertecknat kollektivavtal som reglerar ett skydd mot oskäliga anställningsvillkor vid deltidsanställning.

Lönen ska alltid följa kollektivavtal och Migrationsverket ska samråda med berört fackförbund så att arbetstagaren garanteras rätt nivå i kollektivavtalet med hänsyn till utbildning och erfarenhet i yrket. I dag godkänner Migrationsverket ofta felaktigt avtalens lägstanivå. Görs inte heltid till en förutsättning för arbetstillstånd, vilket tyvärr inte föreslås i regeringens lagrådsremiss, så måste försörjningskravet, den lägsta tillåtna lönen på deltid som legat still på 13 000 kronor i månaden ända sedan 2008, höjas rejält. Minst i nivå med den allmänna löneutveckling som varit sedan lagens införande 2008.

Anledningarna är flera:

- 13 000 kronor före skatt i månaden kan ingen försörja sig på, särskilt inte när personen också måste skaffa en bostad i storstadsregionerna.
- En betydligt högre lägstanivå skulle kunna bidra till att avskräcka mindre seriösa arbetsgivare i branscher utan arbetskraftsbrist från att ta in tredjelandsmedborgare på arbeten inom exempelvis hotell och restaurang, städning, skogsbruk och handel, som i stället skulle kunna tas av arbetsökande i Sverige.
- Både LO-förbunden och Migrationsverket vittnar sedan länge om hur oseriösa arbetsgivare låter tredjelandsmedborgare arbeta mer än heltid för en deltidslön nära försörjningskravets nedre skamgräns.

Förbjud arbetstillstånd till inhyrd personal från bemanningsföretag, alldeles särskilt utländska

LO kräver att arbetskraftsinvandrarerna ska vara direktanställda av den arbetsgivare i Sverige i vars verksamhet arbetet de facto kommer att utföras. Detta för att förbättra villkoren, minska otryggheten i anställningen och bättre säkra arbetskraftsinvandrarernas rättigheter.

I dag beviljar Migrationsverket arbetstillstånd till anställda i utländska bemanningsföretag. Det inte enbart inom bärplockning och skogsbruk, utan även inom till exempel transportbranschen.

I dessa ärenden har Migrationsverket enligt egen utsago oerhört svårt att i efterhand kontrollera vilka löner, skatter och avgifter som har betalats. Utländska bemanningsföretag bör därför inte över huvud taget kunna komma i fråga.

LO vill inte heller se arbetstillstånd till anställningar i svenska bemanningsföretag.

Behovet av skadestånd och rättshjälp

LOs grundinställning är att sanktioner då arbetsgivaren har brutit mot utlovade villkor måste drabba arbetsgivaren, inte arbetstagaren. På många andra områden diskuterar vi i dag hur brottsoffer ska kunna vittna under säkra och trygga förhållanden. Att stärka arbetskraftsinvandarens ställning är helt avgörande om det ska finnas möjlighet att få de exploaterade att vittna om missförhållanden. Den ende som i dag kan känna sig trygg då ett utvisningshot hänger över arbetskraftsinvandarens huvud är arbetsgivare med onda avsikter. Enligt utredningens förslag skulle de drabbade, för att ha en chans till ersättning, tvingas att på egen hand initiera och finansiera en domstolsprövning av brottet exploatering av utländsk arbetskraft. LO konstaterar att ytterst få arbetskraftsinvandare är med i facket och därmed inte kan påräkna någon rättshjälp från fackliga organisationer. Utredningen föreslår ingen rättshjälp.

Utredningen anser inte heller att det finns någon anledning att införa möjlighet för arbetskraftsinvandare att stanna kvar i landet om villkoren inte varit uppfyllda eller om de anmält sina arbetsgivare.

Utan bättre stöd för den arbetstagare som väljer att träda fram och vittna om oegentligheter blir det i praktiken svårt, för att inte säga omöjligt, för utsatta tredjelandsmedborgare med små resurser, bristfällig utbildning, språkkunskaper och kunskaper om det svenska samhället att driva talan mot en fuskande arbetsgivare. Reglerna om tillfälliga och permanenta uppehållstillstånd samt ”spårbyte” bidrar också till att öka arbetstagarnas utsatta position gentemot oseriösa arbetsgivare. LO anser därför att det är viktigt att noga analysera dessa reglers effekt på arbetsmarknadens funktionssätt nästa gång det blir aktuellt med en översyn av regelverket.

LO undrar också hur missbruk ska kunna bevisas i en eventuell rättsprocess. Enligt förslaget ska det inte räcka att inkomsten bevisligen legat under försörjningskravet på 13 000 kronor: ”Om tillståndet återkallas på grund av att lönen inte har nått upp till det så kallade försörjningskravet ska ingen ersättning utgå.” Hur ska arbetstagaren bevisa att hen inte varit med på att förhandla ned arbetstidsmått/lön när bara en liten del av arbetsgivarna ska behöva rapportera in försämringar till Migrationsverket?

LO anser att det inte över huvud taget ska vara möjligt att förhandla ned tjänstgöringsgrad och lön till under den så kallade försörjningsnivån (den skamgräns som LO för övrigt anser behöver höjas med minst 40 procent, det vill säga de allmänna löneökningarna sedan lagens tillkomst 2008). Till yttermera visso bör det över huvud taget bli svårt att förhandla ned arbetstid och lön i förhållande till det anställningsavtal som arbetstillståndet baserats på om heltid - som LO efterlyser - görs till krav för beviljande av arbetstillstånd och lön efter kollektivavtal blir ett måste.

Vad gäller skadestånd till arbetstagare föredrar LO utredningens alternativa förslag: Om en rätt till ett särskilt skadestånd för arbetskraftsinvandrare ska införas bör det regleras i en särskild lag och ge rätt till ersättning motsvarande tre månadslöner om arbetsgivaren insett eller borde ha insett att anställningen inte uppfyllde villkoren och uppehållstillståndet därför återkallas eller inte förlängs.

Även här påminner LO om Jämlikhetskommissionen förslag 2020: En sanktionsavgift bör tas ut av arbetsgivare som gett arbetskraftsinvandrarerna sämre villkor än de som framgår av ett bindande anställningserbjudande. LO instämmer med Jämlikhetskommissionen om att den enskilde som lidit skada inte borde behöva väcka talan i Sverige, utan i stället få sin ersättning utan föregående rättslig prövning.

Spårbyte

LO instämmer i utredningens bedömning att tidsgränsen för spårbyte inte bör ändras till kortare tid än fyra månaders arbete under asyltiden innan ett spårbyte kan bli aktuellt. LO anser, som tidigare nämnts, att frågan om spårbyte behöver utredas närmare mot bakgrund av att spårbytare, inte minst de som har familjen med sig, enligt vittnesmål från flera LO-förbund kan vara särskilt utsatta för arbetskraftsexploatering.

Personlig assistans

Inspektionen för Vård och Omsorg (IVO) har framhållit att en skyldighet för Migrationsverket att till IVO anmäla avslag på ansökningar om arbetstillstånd hos assistansanordnare på grund av misstänkta skenanställningar, falska arbetsintyg eller andra oegentligheter skulle ge IVO bättre förutsättningar att stoppa oseriösa assistansanordnare. Även Försäkringskassan skulle ha nytta av sådan information kontinuerligt för att granska de som får utbetalade medel från Försäkringskassan för att utföra assistans. LO instämmer i detta.

Med vänlig hälsning
Landsorganisationen i Sverige

Susanna Gideonsson

Tove Nandorf
Handläggare